

Стіфнер та Джім

Генрі Лоусон

Переклад: Ірина Стешенко

(Третій Білл)

Ми поневірялися по Кентербері, Маоріленду під той час — поневірялися, тягаючи своє манаття, — я та Біля, шукаючи за роботою на новій залізничній лінії. Отож одного разу з полудня, по довгім блуканні під пекучим сонцем, дісталися ми до Стіфнерового готелю — поміж Крайстчерчем та якоюсь іншою місциною — забувся, як її звати, — а горлянки в пас були такі сухі, мов розпечена кістка, ще й бігма табаки, — ані щіпочки!

Нам треба було випити, випити за всяку ціну, і ми пустилися на хитрощі, — що буде, те й буде! Ми втирилися простісінько в корчму, поздавали наші клумачи, замовили чотири порції і почали строїти з себе таких чоловіг, немов ми щойно дістали наші чеки і начхати нам на всіх на світі. Ми виглядали, як люди цілком платоспроможні, як те строковим і належить. Були ми забруднені, й виснажені, й у таке лахміття вбрані, ще й такі знесилені, що все тее давало цілковиту підставу гадати, — авжеж, із чеками в них усе гаразд!

Той Стіфнер був міцний чоловіг, — такий, що й зуби об нього поламаєш! Він був картяр-шахрай, боксер, священик у чагарниках, проповідник посту — не пийте, мовляв, брати мої, не пийте! Він був полісмен, і комерційний агент, і все, що тільки є на світі вартого догани; і журналіст, і редактор; він був і адвокат також.

Ох, і гидко ж було на тую тварюку дивитись, а ще гірше заходити з ним у сварку — близько шести стіп шести цалів на зріст, кремезний, а сили мав більше, ніж Доналд Дінні.

Він був скупіший за найскупішого діда, а хитрий такий, що й риштакового пацюка охитрує: він не дав би й рідному батькові попоїсти і не позичив би йому й шести пенсів, коли б не знайшлося в старого якого певного чоловіка, щоб той за нього ручився.

Ми знали, що годі сподіватися від Стіфнера на ласку; але щось треба було розпочати, і так я Біллові й сказав:

— Треба щось розпочати, Білле! Якої ти думки щодо цього, га?

Білл був здебільшого лагідний молодик, родом із Сіднея, покірливий, за винятком тих періодів, коли він зачмелить, бува, голову — що траплялося рідко — а тоді вже до нього не підступайся. Він схибнувся на шулерах. Він уважав, що вся людність на землі поділена на два класи: один — то шулери, а другий — гави, тюті з полив'яними носами. Себе він не ставив поміж гави. Спершу я подумав, що він шулер, а згодом збагнув, що він гава. Він казав, що людина мав бути спритна, як на теперішні часи; що він і сам був чесний колись і дурень і що внаслідок того його пограбували його ж друзі й рідні, та так, що він мало з голоду був не пропав свого часу; але теперечки він має намір брати геть-чисто все, що зможе добути. Він казав, що або ви обшахруєте, або вас обшахрують; що люди мають бути шахраї — так уже ведеться — і що цьому лихові ніяк не зарадиш.

Білл сказав:

— Нам доведеться нагострити наші зуби, та й квіт, і пожувати чиєсь вухо.

— Як? — спитався я.

Там було чимало копачів у тій корчмі, і я знав одного чи двох з них в обличчя; ну, то Білл і каже:

— Ти знаєш декого з цих простачисьок. А кусони-но якого з них за вухо.

Ну, то я відвів убік одного знайомого парубчину та й кусонув його за вухо на десять грошин і віддав їх Біллові, — гадав-бо, що в нього їм буде безпечніше, ніж у мене.

— Тримайся за них цупко, — кажу я, — та не процвиндри їх, аби не вкоротити собі віку, а ні, то Стіфнер дасть тобі чернецького хліба скуштувати.

Ми поставили питва грошин на дев'ять того вечора — я та Білл, — а Стіфнер ані кавкнув: він мав надто гострий розум. Він також частував — раз чи два.

Минув короткий час, і я покинув Білла та й поклався спати, а вранці, коли прокинувся, я побачив Білла, що сидів коло мене і виглядав вельми бадьоро, немов заводіяка-кенгуру в Лондоні мрячного дня. Він мав підсинене око та вісімнадцять пенсів. Отакечки обкрутив він простачисьок.

— Гаразд, що ж маємо тепер робити? — запитався я. — Стіфнер може злапати нас обох однією рукою, і якщо ми не заплатимо, він загарбає наші клумаки, а нас покалічить. Тому чоловіззі стане на тее відваги. Він багато більше любить битися, ніж зносити, щоб його хто пошив у дурні.

— Тільки й лишається нам зробити одну річ, Джіме, — каже Білл утомленим, байдужим тоном, що доводить мене до сказу.

— Яку? — спитався я.

— Закурити!

— Закурити... До чорта в зуби! — відгризнувся я, терпець-бо мені ввірвався. — Ти ж чудово знаєш, що паші клумаки під шинквасом, то як же ми закуримо, коли клумаків катма.

— Гаразд, — мовить Біля, — ну, тоді я підкину грошинку й побачимо, хто з нас має йти до господаря на розмову.

— А щоб мене вихром винесло! — кажу я. — Де ж пак! Тобі не вперше у сірка очей позичати! Ти, тютя з полив'яним носом, грошики програв — ну, то й маєш тепера відкаснути нас від напасті.

Ох, і розлютило ж його те, що я узвав його "тютя", та ще й "з полив'яним носом", і ми загарчали й узялись один одного шпетити; та недовго й неголосно, — боялись-бо, що нас почують; отож справа обійшлася без бійки, і кінець кінцем я погодився підкинути грошину, і я програв.

Білл почав був напучувати мене, але я хутко стулив йому губу.

— Ти мав нагоду призвід показати, а ти зробив з лемеша швайку, — сказав я. — Бога ради, не перешкоджай мені хоч зараз. Я увійду до хати і скажу, щоб мені дали наші клумаки, та винесу їх на веранду, а тоді повернуся, щоб поквитуватись. Я заб'ю йому баки. А ти хапай обидва клумаки та миттю зникай, щоб і духу тут твого не було.

Оце й усе, що ти маєш зробити.

Я увійшов до господи, забрав клумаки в господині, повиносив їх на веранду, а тоді вернувся до хати.

Увійшов Стіфнер.

— Доброго ранку!

— Доброго ранку, сер, — каже Стіфнер.

— Немов на годину кладеться, ге?

— Еге ж, начебто... Ви що ж, збираєтеся покидати наші краї?

— Атож, маємо сьогодні рушати.

По тому я недбайливо сперся ліктем на шинкваса й подивився похмуро в далечінь на протереблену ділянку, а тоді глибоко зітхнув і промовив:

— А поки що буде, чи не випити мені кухлика пива? — Маєте рацію! А де ж ваш товаришок?

— О, він тамечки, на задвірку. Він заразісінько прийде; але віп не питиме нині.

Стіфнер засміявся тим своїм гидким, холодним сміхом. Він, мабуть, подумав, що Біля перепився і тепер його нудить.

— Вип'ємо, хазяїне! — сказав я.

— Спасибі... Пийте здорові!

— Пийте здорові!

Корчма стояла на белебні, — навколо чиста місцевість, до найближчого лісу понад милю, і я хотів дати Біллові можливість відійти якнайдалі звідси, допоки кинуться за ним навздогін; отож я й почав теревенити — белебе та й белебе, а тим часом подумав собі нишком, що вже, коли робити, то робити, і якщо доведеться помирати, то ліпше померти за фунт, ніж за пенні; а якщо не доведеться, то фунт від мене не втече, так би мовити. В кожному разі, ризик буде приблизно той самий, а може, й зменшиться, як на те пішло, бо я піддам ногам жару й побіжу швидше заради більшої ставки, а надто, коли ця ставка — пляшка віскі; отож я й кажу:

— Я собі так думаю: чи не взяти з собою одну з тих пляшечок із віскі, щоб нам вистачило на дорогу.

— Слушно ви сказали, — каже Стіфнер. — То яку ж вам дати — маленьку чи велику?

— О, мабуть-таки, велику, я гадаю — якщо я зможу застромити її до своєї кишені.

— Навряд чи вона туди влізе — кишеня надто вузька, — відказав він і засміявся.

— Спробую, — сказав я. — А давайте у заклад. Ви поставите мені два келишки, якщо я застромлю її до своєї кишені, а як ні, то я — вам.

— Згода! — каже він. — До верхньої бічної кишені, та щоб вона не розідралася.

То була велика пляшка, а всі мої кишені — малі; а проте я застромив пляшку до тієї кишені, що він мені її призначив. Попововтузився я з тією пляшкою, а таки застромив.

А тоді ми обоє засміялися, але його сміх був іще бридкіший, ніж звичайно, він-бо намагався бути чемний, — адже ж програв аж два крючки; а мені було не до сміху — лякало, хто ж то з нас сміятиметься останній.

І раптом я помітив дещо, й мене пройняла думка — та така добряча думка, якої зроду не зринало мені в голові. Я помітив, що Стіфнер налягає нині на праву ногу; ну, то я й кажу до нього:

— Що вам сталося з ногою? — та й поліз рукою до своєї кишені.

— Ох, клята шпилька стирчить у моїм черевикові, — відказав він. — Я гадав, що ввігнав її нині вранці; а вона — на тобі — стирчить та й коле.

На ту пору в корчмі саме лежала стара торбина із шевським приладдям, що належала старому шевцеві, котрий вилежувався, п'яний як ніч, на веранді. Тоді я сказав, ізнову руку з кишені виймаючи:

— А кете лишень сюди черевика, я полагоджу його за хвилину. Це моє старе рукометство.

— Ого, то ви швець! — мовив він. — Я ніколи б того не подумав.

Він засміявся своїм безглуздим сміхом, що від нього нікому ні холодно ні жарко, роззувся — черевик його був незашнурований — і подав мені його понад шинквасом.

То був не черевик, а якесь страховище — величезний, підкований залізом, товстелезний копачів шкарбан. Я почувся зле, коли глянув на нього.

Я взяв торбину й удав, ніби вганяю шпильку; а проте я її не ввігнав.

— Тут вискочило двоє гвіздків з підошви, — сказав я, — Я ввіб'ю їх, якщо знайду добрі вухналі, і це вбереже підошву.

І я понишпорив у торбині, і знайшов добрячого довгого гвіздка, і увігнав його непомітно в самісіньку середину підошви. Стіфнер був колись бігун, тож я помислив, що в найближчому часі буде краще для мене, коли шпички його бігових черевиків містимуться всередині.

— Ось маєте, тепер вам буде зручно, я гадаю, — сказав я, ставлячи черевика на шинквас, але притримуючи його рукою, немовби з неухважності,

По тому я позіхнув, потягся й промовив недбайливо:

— Ну, гаразд! То який же буде рахунок?

Він поскромадив потилицю й прикинувся, ніби пригадує.

— О, даймо — тридцять шилінгів.

Може, він вирішив, що я кину на шинквас два квіди[1].

— Гаразд, — кажу я, — ну, а покладімо, що ми вам не заплатимо, то що ви зробите, га?

Він отетерів на мить. А тоді спалахнув, хапнув повітря, — мало не вдушився з гніву; та раптом охолов і засміявся своїм найогиднішим сміхом — він був один із тих, що сміються, коли вони розлютовані — і сказав своїм бридким, спокійним тоном:

— А щоб вас буря вивернула! Щоб вас узяло та поверх дерева понесло! Ах ви ж, погань, блошва ви плигуча! Стрибається, стрибається, покіль бісом штрикається! Та коли ви (найдобірніша лайка) не сплатите мені боргу, я заберу ваші клумаки та (найдобірніша лайка) такечки копну вас ногою та зади вам понабиваю, що ви цілісінький місяць ані сісти, ані встати не зможете!

— Ото й добре! Що швидше ви почнете, то ліпше, — сказав я; і я жбурнув черевика

в куток, а сам потяг навдъори.

Він перескочив шинкваса, вхопив свого шкарбана й кинувся за мною. Він спинився на мить, щоб черевика взути — але зробив тільки один крок, завив несамовито, здер з ноги шкарбана та й подався назад. Коли я знову озирнувся, він уже взув пічну пантофлю й турився за мною — і таки здоганяв. Я мчав як вихор протягом наступних п'яти хвилин. Та хутко почав знемагати з утоми. Серце мені зачало колотитися десь високо-високо, аж на маківці моєї голови, а легені застрягли мені в горлянці. Коли я збагнув, що він наближається на відстань носака, я озирнувся, аби вчасно крутька дати. Він уже підніс був ногу; але я відскочив останньої хвилини. Він не влучив, і пантофля підлетіла стіп на двадцять у повітря та й упала в калабаню.

Тепер йому каюк, — бігти-бо доводилося по стерні та каменястому ґрунті. Я побачив Білла попереду, що давав драчки аж до виднокругу, і я помчав за ним і напружив останню силу, аби мерщій добігти до лісу, — вгледів-бо Стіфнерову господиню, що бігла з лопатою — заривати наші останки, так я собі думаю; а ті двоє були добряча пара — Стіфнер та його господиня, маю я на оці.

Білл озирнувся хапливо, а тоді — шусть у чагарі! Коли я його наздогнав, він зовсім уже вибився із змоги; але я схопив свій клумак, і ми помчали далі, бо я гукнув Біллові, що бачив, як Стіфнер біг до стаєнь, коли я востаннє озирнувся; і Біля гадав, що нам ліпше заблудитися в чагарях, і то якнайшвидше, та й сховатись там, бо Стіфнер така людина, що не дуже-то полюбляє маком сідати.

Перше, що мовив Білл, коли ми зупинилися, щоб перепочити, було:

— Я ж казав тобі, що ми виборсаємося і все буде гаразд. Ти ніколи нічого не бійся, коли подорожуєш зі мною. Слухайся тільки моїх порад та здайся у всьому на мене, і ми завше видряпаємося на поверхню. А зараз...

Але я забив йому рота. Він мене розлютив.

— Ще що вигадай, — ти?! Та що ж ти зробив?

— Я? — відказує він. — Я втік із клумаками, хіба ж ні? Де б же вони зараз були, коли б не я?

Отут уже я розійшовся, та вишпетив його добре за його хвастощі, та відплатив йому за теє, що він проти мене губу копив, та назвав його йолопом, та поперчив йому, так би мовити, на всі боки, та сказав йому, щоб ніколи більш не наважувався виставляти себе за перебійця.

А тоді, вирішивши, що почастував його стусанами, як слід, я охолонув трохи з першої досади й підлестився до нього трішки; але мені того й в голову не впадало, що я його ще не впорав і що він затаїв три удари та ще й нокаута для мене.

Він сприйняв усе теє досить байдужно; дозволив мені пошурубурити який час і дав змогу віддихатися трохи; по тому перевалився ліниво на правий бік, застромив ліву руку до лівої кишені у штанях, та п витяг звідтам шнурок від черевика, коробочку сірників та дев'ять шилінгів і шість пенсів.

Я глянув на теє й роззявив рота.

— А бодай тебе кат сіконув перед великими вікнами! Звідки вони в тебе?

— Я мав їх увесь час, — відказав він, — але я побачив у корчмі, що тобі трапляється нагода пожувати чиєсь вухо, ну, то я й вирішив приховати їх — дев'ять шилінгів та шість пенсів не щодня пливуть до наших рук.

По тому він перевалився на лівий бік, поліз до другої кишені й видобув звідтам тютюн та півсоверена. Очі мені мало не повилазили з лоба.

— А нехай тебе лизень злиже! Звідки в тебе все це? — загорлав я.

— Оце, — сказав він, — отой самий півквід, що ти його дав мені вчора ввечері. Півквідом не нехтують за наших часів; крім того, я мав храп на Стіфнера і хотів поквитуватися з ним; я помислив, — якщо ми не зугарні візка Стіфнерові підвезти, то немає нам місця на білому світі. Чи сьак, чи так, а я гадав, що ми цю справу впораємо; і впорали — та ще й пляшку віскі дістали на додачу.

По тому він утомлено зіперся спиною в колоду, покопався у верхній лівій кишені своєї куцини й добув звідти соверена, загорненого у фунтову банкноту. По тому почекав, що я казатиму; але я мовчав. Я розтулив рота, та вже не зміг його затулити.

— Це я виграв у тих простачисьок минулого вечора, проте помислив, що грошки нам знадобляться, то ліпше їх заощадити. Квіди нині не щодня пливуть до рук; окрім того — ми потребуємо грошей більше, ніж Стіфпер, отож...

— А той знав, що ти маєш гроші? — мало не задихнувся я з подиву.

— Ого! Ще б пак! Тож-бо то й є! Саме через те він так розпалився. Він цілий час стовбичив у кімнаті, доки я грав. А тепер можна й горілочки хильнути!

Ми хильнули. Я мусив був добренько хильнути.

Білл повернувся, й хутко заснув, і виглядав, як втілена невинність, що солодко спить, освітлена місячним промінням. Я сидів допізна, та кутив, та мізкував, та дивився на Білла, а тоді поклався спати, й знову мізкував майже до світанку, й нарешті заснув, і наснилося мені жахливе снище. Мені примарилося, що я сорок миль за Стіфнером гонився, щоб у нього корчму його купити, і що Білл, то не Білл, а Стіфнерів небіж.

Білл поділив здобич чесно, ще й дав мені півкрони поверх того, але я недовго з ним по тому мандрував.

Він був добрячий парубок у порівнянні до інших парубків та добрий товариш у порівнянні до інших товаришів; але він надто далеко сягнув для такого миролюбного, тихомирного хлопця, як я. Мабуть, я вкрай виснажився б протягом одного року, намагаючись від нього не відставати.

[1] К в і д — фунт стерлінгів, соверен.